

Po raz kolejny o przeddyplomowym nauczaniu reumatologii

Once again about undergraduate training in rheumatology

Irena Zimmermann-Górska

Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Słowa kluczowe: reumatologia, nauczanie przeddyplomowe.

Key words: rheumatology, undergraduate training.

Streszczenie

W artykule przedstawiono główne trudności związane z nauczaniem reumatologii podczas studiów, zakres wiedzy i umiejętności, które studenci powinni opanować, oraz poinformowano o przeznaczonym dla nich cyklu płyt DVD, przygotowywanych obecnie przez ekspertów EULAR.

Wstęp

Program nauczania przeddyplomowego był omawiany na łamach „Reumatologii” kilkakrotnie [1–4], nadal budzi jednak niepokój [5].

Z punktu widzenia „organizacyjnego” wydaje się, że sytuacja jest opanowana: wszystkie medyczne uczelnie akademickie w kraju – z jednym tylko wyjątkiem – prowadzą zajęcia teoretyczne i praktyczne z reumatologii dla studentów wydziałów lekarskich IV, V lub VI roku [3, 4]. W tych uczelniach, w których wprowadzono już egzamin testowy jako część „dyplomowego” egzaminu z chorób wewnętrznych, od 10 do 20% pytań dotyczy reumatologii (dane nieopublikowane). W praktyce okazuje się jednak później, że absolwenci w ramach tej dziedziny niewiele sobie przyswoili wiedzy.

To samo zjawisko spostrzega się także w wielu innych krajach, w których reumatologia należy do programu studiów. Ocena znajomości częstych chorób reumatycznych i metod ich leczenia przeprowadzana wśród lekarzy rodzinnych dowodzi, że rozpoznanie jest często

Summary

The main difficulties connected with the undergraduate training in rheumatology, knowledge and skills which medical students should learn are presented as well as information on DVD series which is just preparing for them by EULAR experts.

znacznie opóźnione, leki są stosowane w niewłaściwych dawkach, a stan chorych nie jest dostatecznie monitorowany [6, 7].

Przyczyny nieskutecznego nauczania reumatologii podczas studiów lekarskich

Można dopatrywać się wielu przyczyn nieskutecznego nauczania reumatologii podczas studiów lekarskich. Jedną z nich jest głęboko zakorzenione w społeczeństwie przekonanie, że „reumatyzm” to choroba wieku podeszłego, polegająca na bólu stawów i niepełnosprawności, niemożliwa do wyleczenia. To przekonanie rzutuje na podejście studentów i niektórych lekarzy do przedmiotu. Ugruntowuje je fakt, że w programie stażu podyplomowego lekarza, w którym choroby wewnętrzne podzielono na 8 działów związanych ze specjalnościami szczegółowymi należącymi do interny, w siedmiu specjalnościach wymieniono dokładnie jednostki chorobowe, których znajomość jest konieczna,

Adres do korespondencji:

prof. dr hab. med. Irena Zimmermann-Górska, Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. 28 Czerwca 1956 r. 135/147, 61-545 Poznań, tel. +48 61 833 28 11

Praca wpłynęła: 23.02.2009 r.

natomiast reumatologię (dział 8., ostatni) skwitowano określeniem „choroby układu ruchu” [8].

Takie traktowanie reumatologii – jako chorób „układu ruchu” – jest niestety na świecie powszechne. Opracowane kilkakrotnie zasady nauczania tego przedmiotu na studiach przez angielskich reumatologów, szczególnie „podstawowy program nauczania reumatologii dla studentów”, ujmują choroby reumatyczne wyłącznie jako choroby „układu mięśniowo-szkieletowego” i łączy je ściśle z ortopedią [9–11]. Jako największe zagrożenie dla chorych, którymi zajmują się reumatolodzy, uznano w tym programie otwarte złamanie kości...

Inna bardzo ważna przyczyna braku właściwego zaangażowania reumatologią podczas studiów to brak odpowiedniego zaangażowania w procesie dydaktycznym wykazywany często przez nauczycieli akademickich. Studenta trzeba przekonać, że wiele chorób reumatycznych nie dotyczy układu ruchu. Należy zwrócić uwagę, że prawie każda z chorób należących do reumatologii jest związana ze zjawiskami immunologicznymi, podkreślić jak ogromny postęp, który dokonuje się właśnie w naukach podstawowych, umożliwi zastosowanie nowych metod leczenia. Trzeba zademonstrować przypadki, które studenci zapamiętają na całe życie: młodą kobietę chorą na toczeń rumieniowaty układowy z typowym rumieniem, stwardnienie skóry w przebiegu twardziny układowej, sylwetkę chorego na zeszywniające zapalenie stawów kręgosłupa, guzki dnawe i wiele innych. To wszystko jest trudne do zorganizowania przy zbyt licznych grupach studenckich i braku możli-

wości prowadzenia zajęć w ambulatorium, ale te trudności można chociaż częściowo pokonywać.

Zakres wiedzy i umiejętności, które powinien posiadać absolwent wydziału lekarskiego

Spośród wielu koncepcji i propozycji dotyczących treści nauczania reumatologii na studiach nadal najbardziej odpowiedni jest program opracowany przez Komitet Edukacji EULAR pod przewodnictwem J. Dequekera [12] (tab. I). Należy pamiętać, aby w programie nauczania podkreślić zagrożenia związane z przebiegiem poszczególnych zespołów chorobowych (tab. II).

Inicjatywy podejmowane w celu ulepszenia przeddyplomowego nauczania reumatologii

Zespół ekspertów, wyłoniony na wniosek i z udziałem przedstawiciela Polski spośród członków Komitetu ds. Edukacji EULAR, rozpoczął w 2008 r. przygotowywanie serii płyt DVD przeznaczonych do nauczania studentów. Pierwsza płyta jest już na ukończeniu. Rozpowszechnienie tych materiałów w krajach europejskich będzie służyło ujednoczeniu programu nauczania. Ponadto przewiduje się ich wykorzystanie w szkoleniu lekarzy rodzinnych, co pozwoli na „przypomnienie” wiadomości z reumatologii podczas praktyki lekarskiej.

Tabela I. Wiedza i umiejętności z zakresu reumatologii, które powinien opanować student medycyny (wg [12], zmodyfikowane)

Table I. Knowledge and skills rheumatology which medical students should learn

Student powinien:
1. Umiejętnie zebrać wywiad i przeprowadzić badanie przedmiotowe oraz na ich podstawie wysnuć wnioski dotyczące dalszego postępowania
2. Rozpoznać najczęstsze choroby reumatyczne w ich wczesnym okresie: <ul style="list-style-type: none"> – reumatoidalne zapalenie stawów i inne układowe choroby tkanki łącznej – zapalenie stawów z zajęciem stawów kręgosłupa – choroby indukowane przez kryształy – chorobę zwyrodnieniową stawów – choroby stawów związane z zakażeniem – choroby stawów uwarunkowane genetycznie
3. Znać dane dotyczące występowania chorób reumatycznych w zależności do płci i wieku, ich przebieg, rokowanie i wpływ na życie chorego, jego rodziny oraz znaczenie społeczne
4. Znać patofizjologię najczęstszych chorób reumatycznych
5. Posiadać podstawowe wiadomości z zakresu badań laboratoryjnych i obrazowych wykorzystywanych w diagnostyce i monitorowaniu chorób reumatycznych
6. Znać aktualne możliwości leczenia najczęstszych chorób reumatycznych oraz zasady rehabilitacji

Tabela II. Stany nagłe w reumatologii
Table II. The “red flags” in rheumatology

Katastrofalny zespół antyfosfolipidowy
Ostra niewydolność oddechowa i/lub nerek w przebiegu chorób układowych tkanki łącznej
Przełom hemolityczny w przebiegu toczenia rumieniowatego układowego
Ostre objawy neuropsychiatryczne w przebiegu toczenia rumieniowatego układowego
Pęknięcie tętnicy, ściany jelita, macicy u chorych z zespołem Ehlersa i Danlosa
Nagła utrata wzroku w przebiegu zapalenia tętnicy skroniowej lub zespołu antyfosfolipidowego

Na wznowienie czekają polskie podręczniki reumatologii dla studentów – wiedza z tego zakresu ulega ostatnio szybkiej dezaktualizacji [13, 14].

Miejmy ponadto nadzieję, że zostanie zrealizowane przyrzeczenie Ministerstwa Zdrowia, iż w kolejnym programie specjalizacji z interny punkt 8. będzie odpowiednio rozbudowany...

Piśmiennictwo

- Zimmermann-Górska I. Nauczanie nauczycieli reumatologii (Teaching the teachers in rheumatology) – Sprawozdanie z Konferencji Komitetu ds. Edukacji EULAR. *Reumatologia* 1997; 35: 227.
- Zimmermann-Górska I. Rola nauczania przed- i podyplomowego w kształceniu lekarzy rodzinnych. *Reumatologia* 2000; 38: 120-122.
- Zimmermann-Górska I. Nauczanie reumatologii w Polsce. Część I. Szkolenie studentów wydziałów lekarskich. *Reumatologia* 2005; 43: 17-20.
- Zimmermann-Górska I. Experience with undergraduate training in rheumatology in Poland and some new suggestions. *Reumatologia* 2006; 44: 247-250.
- Kucharz EJ. Zakres wiedzy i umiejętności z reumatologii, jakie powinien mieć współczesny lekarz kończący studia. *Materiały do dyskusji. Reumatologia* 2008; 46: 263-265.
- Zimmermann-Górska I. Zesztywniające zapalenie stawów kręgosłupa – choroba nadal zbyt późno rozpoznawana. *Family Medicine & Primary Care Review* 2008; 10: 1162-1167.
- Pascual E, Sivera T. Why is gout so poorly managed? *Ann Rheum Dis* 2007; 66: 1269-1270.
- Ramowy program stażu podyplomowego lekarza. *Dziennik Ustaw* 2004; 57: 3237-3238.
- Dacre JE, Fox RA. How should we be teaching our undergraduates? *Ann Rheum Dis* 2000; 59: 662-667.
- Doherty M, Woolf A. Guidelines for rheumatology undergraduate core curriculum. EULAR Standing Committee on Education and Training. *Ann Rheum Dis* 1999; 58: 133-135.
- Woolf AD, Walsh NE, Akesson K. Global core recommendations for a musculoskeletal undergraduate curriculum. *Ann Rheum Dis* 2004; 63: 517-524.
- Dequeker J, Rasker JJ, Woolf AD. Educational issues in rheumatology. *Baillieres Best Pract Res Clin Rheumatol* 2000; 14: 715-729.
- Zimmermann-Górska I. Choroby reumatyczne. Podręcznik dla studentów. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2004.
- Zimmermann-Górska I, Puszczewicz M. *Essentials of Rheumatology for Medical Students*. Dział Wyd. Ucz. Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Poznań 2003.